

ԿԱՐԾԻՔ

Ը.00.08 «Մաթեմատիկական տնտեսագիտություն» մասնագիտությամբ տնտեսագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման համար ներկայացված Անուշ Լավրենտի Թումանյանի՝ «Պարտադիր բժշկական ապահովագրության համակարգի տնտեսամաթեմատիկական ցուցանիշների գնահատումը (ՀՀ նյութերով)» թեմայով ատենախոսության վերաբերյալ

Ատենախոսության թեմայի արդիականությունը

Պատշաճ առողջապահական ծառայությունների ապահովումը առանցքային տեղ է զբաղեցնում ցանկացած երկրի սոցիալ-տնտեսական զարգացման գործընթացում: Հենց առողջապահության ոլորտի արդյունավետ գործունեությունից է մեծապես կախված բնակչության առողջության մակարդակը, ինչն էլ իր հերթին ուղղակիորեն անդրադառնում է աշխատուժի արտադրողականության, հետևաբար նաև տնտեսական զարգացման վրա:

Առողջապահական համակարգի բնականոն գործունեությունն անմիջականորեն կախված է դրա ֆինանսական հզորությունից՝ առաջ քաշելով ֆինանսավորման աղբյուրների օպտիմալ կառուցվածքի մշակման պահանջ: Այդ աղբյուրների ցանկում առանցքային տեղ է զբաղեցնում պարտադիր բժշկական ապահովագրությունը: Միջազգային փորձը ցույց է տալիս, որ այն զգալիորեն մեծացնում է առողջապահական ծառայությունների հասանելիությունը և որակը՝ լուրջ խթան հանդիսանալով ոլորտի արդյունավետության բարձրացման համար:

Առողջապահական համակարգի ֆինանսական կայունության ապահովման առումով ՀՀ-ում անելիքները դեռևս շատ են: Չնայած այն հանգամանքին, որ վերջերս նկատվում է առողջապահական պետական ծախսերի որոշակի աճ, այդուհանդերձ այդ ցուցանիշը դեռևս բավական հեռու է զարգացած երկրների համանման մեծությունից: Դրանով պայմանավորված էլ երկրի առողջապահության ընդհանուր ֆինանսավորման կառուցվածքում մեծ կշիռ ունեն գրպանից կատարվող ծախսերը, ինչն էլ երկրի սոցիալ-տնտեսական զարգացման տվյալ մակարդակում շատ քաղաքացիների համար պարզապես անհասանելի է դարձնում պատշաճ առողջապահական ծառայությունների ստացումը:

Այս համատեքստում պարտադիր բժշկական ապահովագրության համակարգի ներդրումը ՀՀ-ում կարող է զգալիորեն բարելավել ոլորտի արդյունավետությունը՝

մեծացնելով ծառայությունների հասանելիությունը բնակչության լայն շերտերի համար՝ միաժամանակ նպաստելով առողջապահական համակարգի ֆինանսական խնդիրների կարգավորմանը:

Նման համակարգի մշակումն ու ներդրումը նախ և առաջ պահանջում է գիտական հիմնավորում՝ տնտեսության տարբեր ոլորտների և մի շարք գործոնների համապարփակ ուսումնասիրության վրա հիմնված: Հենց այդ խնդիրների մի մասի պարզաբանումներն էլ հանդիսացել են սույն ատենախոսության հենքը՝ պայմանավորելով դրա **արդիականությունն ու հրատապությունը:**

Հետազոտության նպատակը և հիմնական խնդիրները

Հետազոտությունը որպես հիմնական նպատակ հետապնդում է ՀՀ-ում պարտադիր բժշկական ապահովագրության համակարգի ձևավորման և ներդրման մեխանիզմների մշակումը: Ներկայացված նպատակի իրագործման համար ատենախոսությունում դրվել են հետևյալ հիմնական խնդիրները.

- Հետազոտել բժշկական ապահովագրության սոցիալ-տնտեսական հիմնահարցերը,
- Դիտարկել այդ համակարգի փոխառնչությունը սոցիալ-տնտեսական ցուցանիշներին,
- Քննարկել և համեմատել առողջապահության ֆինանսավորման նպատակով կիրառվող մոդելները,
- Հետազոտել առողջության ապահովագրության դերը ոլորտի ֆինանսավորման կառուցվածքում,
- Ուսումնասիրել ՀՀ առողջապահական ոլորտի զարգացման ներկա վիճակն ու հեռանկարները,
- Վերլուծել ՀՀ առողջապահության ոլորտի հիմնական ցուցանիշները և վերհանել առկա խնդիրները,
- Իրականացնել պարտադիր բժշկական ապահովագրական համակարգի ներդրման միջազգային փորձի և ՀՀ-ում դրա տեղայնացման հնարավորությունների վերլուծություն,
- Ներկայացնել ՀՀ-ում պարտադիր բժշկական ապահովագրական համակարգի ներդրման գիտական հիմնավորումները,

• Համապատասխան տնտեսամաթեմատիկական գործիքակազմի կիրառմամբ որոշել ՀՀ առողջապահական համակարգի դիրքը նախկին ԽՍՀՄ երկրների շարքում, գնահատել ՀՀ առողջապահական համակարգի արդյունավետությունը, հաշվարկել ապահովագրական սակագինը, ինչպես նաև կանխատեսել ապահովագրավճարի օպտիմալ չափը ՀՀ համար:

Ատենախոսության կառուցվածքը և բովանդակությունը

Ատենախոսությունը բաղկացած է ներածությունից, երեք գլուխներից, եզրակացությունից, օգտագործված գրականության ցանկից և հավելվածներից:

Ներածությունում հիմնավորված են հետազոտության արդիականությունը և ստացված արդյունքների գործնական ներդրման հրատապությունը, դրված է հետազոտության հստակ նպատակը, և նախանշված են դրանց իրագործման ուղիները:

Ատենախոսության առաջին՝ **«ՀՀ-ում բժշկական ապահովագրական համակարգի խնդիրներն ու զարգացման հեռանկարները»** գլխում մանրամասն անդրադարձ է կատարված բժշկական ապահովագրության սոցիալ-տնտեսական ասպեկտներին, դրա սահմանումներին, տարբեր երկրներում ներդրման փորձին և առանձնահատկություններին, ինչպես նաև ՀՀ առողջապահական ապահովագրության շուկայի ներկա վիճակին և զարգացման միտումներին:

Աշխատանքի երկրորդ՝ **«ՀՀ առողջապահական համակարգում պարտադիր բժշկական ապահովագրության ֆինանսատնտեսական գնահատականը և ներդրման արդյունավետության գործոնային և կլաստերային վերլուծությունները»** գլխում նախ իրականացվել է նախկին ԽՍՀՄ երկրների առողջապահական համակարգերի վարկանշում: Այնուհետև ռեգրեսիոն վերլուծությամբ գնահատվել է ՀՀ առողջապահական պետական ծախսերի ու համախառն հատուցումների ազդեցությունը հիվանդացության մակարդակի վրա: Հաջորդիվ գործոնային վերլուծությամբ ոլորտը նկարագրող 10 ցուցանիշները խմբավորվել են ըստ 3 փոփոխականի: Եվ վերջապես, գլխի վերջում կլաստերային վերլուծությամբ իրականացվել է նախկին ԽՍՀՄ երկրների խմբավորում՝ ըստ առողջապահության որակի:

Ատենախոսության երրորդ՝ «ՀՀ-ում պարտադիր բժշկական ապահովագրական համակարգի ներդրման փնտրամաթեմատիկական գնահատման լուծումները» գլխում նախ իրականացվել է ապահովագրական սակագնի ակտուարական հաշվարկ, ապա Մոնտե-Կառլոյի իմիտացիոն մեթոդի և վեկտորական ավտոռեգրեսիայի կիրառմամբ հաշվարկվել է ապահովագրական վճարների օպտիմալ մեծությունը ՀՀ-ի համար:

Եզրակացություններ և առաջարկություններ բաժնում էլ ամփոփված են հետազոտության հիմնական արդյունքները:

Աշխատանքի հիմնական գիտական արդյունքները և գիտագործնական նշանակությունը

Ատենախոսի կողմից ներկայացված ատենախոսության հիմնական գիտական արդյունքներն ու նորոյթը կայանում են հետևյալում.

1. Առողջապահական ապահովագրության ոլորտի մի շարք գործոնների վերլուծությամբ որոշվել է պարտադիր բժշկական ապահովագրական համակարգի ներդրման արդյունավետությունը:
2. ՀՀ առողջապահության ոլորտի 10 ցուցանիշների գործոնային վերլուծությամբ մշակվել են 3 ագրեգացված փոփոխականներ, որոնք հիմք են հանդիսացել համակարգի արդյունավետության գնահատման համար:
3. Իրականացվել է նախկին ԽՍՀՄ երկրների առողջապահական համակարգերի խմբավորում՝ հիերարխիկ և k-միջինների մեթոդներով կլաստերացման միջոցով, որի արդյունքում որոշվել է ՀՀ առողջապահական համակարգի դիրքը:
4. Հաշվարկվել է ՀՀ-ում պարտադիր բժշկական ապահովագրավճարի օպտիմալ մեծությունը Մոնտե-Կառլոյի մեթոդի և վեկտորական ավտոռեգրեսիայի համադրման միջոցով:

Հետազոտության արդյունքները կարող են օգտագործվել ՀՀ-ում առողջապահական քաղաքականության մշակման գործընթացում, մասնավորապես, պարտադիր բժշկական ապահովագրավճարի օպտիմալ մեծության որոշման հաշվարկներում:

Դիպողություններ արենախոսության վերաբերյալ

Ատենախոսությունը զերծ չէ նաև թերություններից, որոնցից կարևորվել են հետևյալները.

1. Խոսելով ՀՀ-ում պարտադիր բժշկական ապահովագրության ներդրման հնարավորությունների և խնդիրների մասին՝ ցանկալի կլիներ, որ հեղինակն անդրադառնար նախորդ տարվա վերջին շրջանառության մեջ դրված և մեծ ռեզոնանս առաջացրած առողջության համապարփակ ապահովագրության նախագծին:

2. Ատենախոսության երկրորդ գլխում հեղինակն իրականացրել է կլաստերային վերլուծություն՝ փորձելով դասակարգել նախկին ԽՍՀՄ հանրապետություններն ըստ դրանց առողջապահական համակարգերի արդյունավետության: Կլաստերացման համար օգտագործվել են հիերարխիկ և k-միջինների մեթոդները: Աշխատանքը կշահեր, եթե հեղինակը դիտարկեր կլաստերացման մեկ այլ մեթոդ ևս՝ երկքայլ կլաստերացումը, որն իրենից ներկայացնում է կիրառված երկու մեթոդների որոշակի հիբրիդ:

3. Հետազոտության երկրորդ և երրորդ գլուխներում հեղինակի կողմից կառուցված էկոնոմետրիկ մոդելների հիման վրա իրականացվել են ռեգրեսիոն վերլուծություններ, որոնցով փորձ է արվել գնահատել ՀՀ առողջապահության ոլորտի ֆինանսական գործոնների ազդեցությունը հիվանդացության մակարդակի վրա, ինչպես նաև կանխատեսել որոշ ցուցանիշների վարքագիծը ապահովագրավճարի հաշվարկի շրջանակներում: Ցանկալի կլիներ, որ աշխատանքում նշվեր ստացված գնահատականների վիճակագրական նշանակալիությունը, ինչպես նաև տրվեր որոշակի տնտեսագիտական մեկնաբանություն՝ մասնավորապես, մեկնաբանվեր, թե ինչու է առողջապահական պետական ծախսերի և համախառն հատուցումների աճը հանգեցնում հիվանդացության մակարդակի աճի:

4. Հետաքրքիր կլիներ նաև, եթե հեղինակը որոշ համեմատություններ անցկացներ իր կողմից հաշվարկված ապահովագրական սակագնի և ապահովագրավճարի օպտիմալ մեծության, ինչպես նաև համապարփակ ապահովագրության նախագծով առաջարկվող ցուցանիշի միջև:

Եզրակացություն

Թվարկված դիտողությունները որևէ կերպ չեն ազդում հետազոտության արդյունքների վրա: Անուշ Լավրենտի Թումանյանի ատենախոսությունն ունի որոշակի գիտագործնական նշանակություն, իրենից ներկայացնում է ինքնուրույն հետազոտություն, որում դրված և լուծված են հանրապետության համար որոշակի կարևորություն ունեցող խնդիրներ: Հեղինակը հանդես է բերել մասնագիտական ու վերլուծական անհրաժեշտ մակարդակ, ինչի մասին են վկայում բուն ատենախոսությունը և դրանում ստացված արդյունքները:

Հետազոտության հիմնական արդյունքները հրապարակված են 7 գիտական հոդվածներում: Ատենախոսության սեղմագիրը համապատասխանում է ուսումնասիրության բովանդակությանը և արտացոլում աշխատանքի կարևորագույն դրույթներն ու արդյունքները:

Ընդհանուր առմամբ, Անուշ Լավրենտի Թումանյանի «Պարտադիր բժշկական ապահովագրության համակարգի տնտեսամաթեմատիկական ցուցանիշների գնահատումը (ՀՀ նյութերով)» թեմայով ատենախոսությունը համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետությունում գիտական աստիճանաշնորհման կանոնակարգի 6-րդ և 7-րդ կետերի պահանջներին, իսկ հեղինակն արժանի է Ը.00.08 «Մաթեմատիկական տնտեսագիտություն» մասնագիտությամբ տնտեսագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի շնորհմանը:

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԸՆԴԴԻՄԱԽՈՍ՝
տնտեսագիտության թեկնածու

Հ.Յ. ԱԴԻԼԻԱՆՅԱՆ

Պարոն Հ. Ադիլխանյանի
ստորագրությունը հաստատում եմ՝

13.08.2020

